

MEZOPOTÁMIE

ZÁKONÍK CHAMMURAPIHO

Pochází z 18. století před Kristem. Byl vydán Chammurapim, nejvýznačnějším panovníkem starobabylonské říše. Jedná se o poměrně rozáhlý zákoník, který má kromě reliéfu tři literární části, a to prolog, zákonná ustanovení a epilog. Zákoník neupravil veškeré tehdejší právo, je kasuistický, i když se v něm dá zjistit jistá, dosud primitivní systematika. Je patrné, že vychází ze společenské nerovnosti. Vydání zákoníku souvisí s Chamurapiho centralizačními snahami. Pravděpodobně byl tento zákoník určen pro královské soudy.

Český překlad převzat z: J. Tureček a kolektiv. Výbor z textů ke studiu obecných dějin státu a práva. Praha 1956, s. 17 n.

Když vznešený Anum, král božstev Anunnaků, a bůh Enlil, pán nebe i země, jenž určuje osudy země, bohu Mardukovi, prvorozenému synu boha Ey, přisoudili vládu nad všemi lidmi, ... tenkrát mě, Chammurapiho, oddaného knížete, bohobojného, abych spravedlnosti dal vzejít na zemi, abych vyhubil bezbožníky a zlosyny, aby silný nekřivdil slabému, ... mé jméno Anum a bůh Enlil vyřkli pro blaho lidí.

Já Chammurapi, pastýř povoláný bohem Enlilem, ...král mocný, ...orkán čtyř světových stran, jenž učinil velikým jméno Babylonu, ... sémě královské, jež bůh Sin zplodil, jenž obohacuje město Ur, ...král rozvážný, ...válečník, jenž se slitoval nad Larsou, ...pán, jenž oživuje město Uruk, ...ochrana země, ...drak mezi králi, ...sít' na napřátele, ...bůh králů, ...pán hodný žezla a koruny, ...rozvážný, dokonalý, jenž stanovil pastviny a napajedla pro města Lagaš a Girsu, ...jenž se zmocňuje nepřátel, ...oddaný, pokorný vůči velikým bohům, ... mocný král, Slunce Babylonu, jež dává vyjít světlu nad zemí Sumeru a Akkadu, král, jenž nutí k poslušnosti čtyři světové strany, oblíbenec bohyně Išтары, jsem já ...

Když bůh Marduk mě pověřil, abych správně řídil lidi, abych zemi dal dobré vedení, položil jsem právo a spravedlnost do úst země, blaho lidí jsem uspokojil.

Tehdy:

§ 1. Jestliže někdo někoho obvinil a uvrhl naň podezření z vraždy, avšak neusvědčil jej, bude ten, kdo ho obvinil, usmrcen.

§ 2. Jestliže někdo uvrhl na někoho podezření z čarodějnictví a neusvědčil ho, ten, na kterého bylo podezření z čarodějnictví uvrženo, půjde k božstvu Řeky, do Řeky se ponoří a jestliže se ho Řeka zmocní, ten, který ho obvinil, si odnese jeho majetek; jestliže tohoto člověka Řeka očistí a on zůstane zdrav, ten, který naň uvrhl podezření z čarodějnictví, bude usmrcen, ten, který se ponořil do Řeky, si odnese majetek toho, kdo jej obvinil.

§ 3. Jestliže někdo předstoupil ve sporu s křivým svěděním, výrok, jež vyřkl, neprokázal, jestliže je to spor hrdelní, bude tento člověk usmrcen.

§ 4. Jestliže předstoupil se svěděním o obilí nebo o penězích, ponese trest z tohoto sporu.

§ 5. Jestliže soudce rozsoudil spor, vydal rozhodnutí, vyhotovil tabulku s pečeti, avšak později svůj rozsudek změnil, tohoto soudce usvědčí ze změny rozsudku, který vynesl, a nárok, který je předmětem tohoto sporu, zaplatí dvanácteronásobkem a ve sboru soudců ho zbaví soudcovského křesla a nebude se soudci při soudu zasedati.

§ 6. Jestliže někdo ukradl majetek boha nebo paláce, tento člověk bude usmrcen; také ten, kdo ukradenou věc od něho přijal, bude usmrcen.

§ 7. Jestliže si koupil nebo přijal do úschovy buď stříbro, nebo zlato, nebo otroka, nebo otrokyni, nebo dobytče, nebo ovci, nebo osla, nebo cokoli od nedospělého syna plnoprávního občana nebo od otroka plnoprávního občana beze svědků a bez smlouvy, tento člověk je zloděj a bude usmrcen.

§ 8. Jestliže někdo ukradl buď dobytče, nebo ovci, nebo osla, nebo vepře, nebo loď, ať je to majetek boží, ať je to majetek paláce, zaplatí třicateronásobek této věci; jestliže je to majetek neplnoprávního občana, nahradí desateronásobek toho; jestliže zloděj nemá, co by dal, bude usmrcen.

§ 9. Jestliže někdo, jehož věc se ztratila, svou věc u někoho dopadl, ten, u něhož ztracená věc byla dopadena, řekne „prodal mi ji prodal, před svědky jsem ji koupil“ a vlastník ztracené věci řekne „přivedu svědky, znající mou ztracenou věc“, kupec přivede prodatele, který mu věc prodal a svědky, před nimiž věc koupil, a vlastník ztracené věci

přivede svědky, kteří znají ztracenou věc, soudci jejich výpovědi přezkoumají; a svědci, před nimiž byla věc koupena, i svědci, kteří znají ztracenou věc, to, co vědí, před bohem vypoví; pak prodatel je zloděj, bude usmrcen; vlastník ztracené věci si vezme svou ztracenou věc, kupec si vezme z majetku prodatele peníze, jež zaplatil.

§ 10. Jestliže kupec nepřivedl prodatele, který mu věc prodal, nebo svědky, před nimiž věc koupil, vlastník ztracené věci přivede svědky, znající jeho ztracenou věc, kupec je zloděj, bude usmrcen, kdežto vlastník ztracené věci si vezme svou ztracenou věc.

§ 11. Jestliže vlastník ztracené věci nepřivedl svědky, znající jeho ztracenou věc, je nepoctivec, dopustil se zlovolného utržení na cti, bude usmrcen.

§ 12. Jestliže prodatel odešel za osudem, kupec si vezme z majetku prodatele pětinasobek požadované částky svého sporu

§ 13. Jestliže tomuto člověku, jehož svědci nejsou na dosah, soudci ručili lhůtu do šesti měsíců, jestliže do šesti měsíců své svědky nepřivede, tento člověk je nepoctivec, ponese trest tohoto sporu.

§ 14. Jestliže někdo ukradl dítě plnoletého občana, bude usmrcen.

§ 25. Jestliže v domě někoho vypukl oheň, člověk, který přišel k hašení, upřel své oko na zařízení majitele domu, zařízení majitele domu si vzal, tento člověk bude vhozen do tohoto ohně.

§ 42. Jestliže si někdo propachtoval pole k obdělávání a na poli nevytěžoval obilí, usvědčí ho, že nevykonal na poli práci, tehdy on dá obilí podle svého souseda majiteli pole.

§ 43. Jestliže pole neobdělával a nechal je ležet ladem, dá obilí podle svého souseda majiteli pole, a pole, které nechal ležet ladem, rádem rozorá, zvláčí a vrátí majiteli pole.

§ 44. Jestliže si někdo zpachtoval na tři roky úhor k obdělávání, avšak složil ruce v klín a pole neobdělával, ve čtvrtém roce pole rozorá, překope a zvláčí a vrátí majiteli pole; také dá na jeden bur plochy deset gurů obilí.

§ 53. Jestliže někdo při upevňování hráze svého pole složil ruce v klín a neupevnil svou hráz a v hrázi se objevila trhlina, avšak nechal zaplavit pozemky obcí vodou, člověk, v jehož hrázi se objevila trhlina, nahradí obilí, jehož zničení dopustil.

§ 54. Jestliže však nemůže nahradit obilí, prodají ho i jeho nemovitosti a příslušníci obcí, jejichž pole odnesla voda, si rozdělí trhovou cenu.

§ 64. Jestliže někdo dal sadaři svůj ovocný sad k umělému opylování, sadař, pokud drží ovocný sad, dá majiteli ovocného sadu z výtěžku ovocného sadu dvě třetiny, třetí díl si vezme sám.

§ 65. Jestliže sadař neprovedl umělé opylování ovocného sadu a zavinil zmenšení výtěžku, naměří sadař výtěžek ovocného sadu podle výtěžku svého souseda.

§ 104. Jestliže obchodník dal obchodnímu jednateli obilí, vlnu, olej nebo jakékoli zboží do prodeje, zapíše obchodní jednatel peníze a vrátí obchodníku; obchodní jednatel si vezme tabulku s otiskem pečeti o penězích, jež dává obchodníkovi.

§ 105. Jestliže byl obchodní jednatel nedbalý a tabulku s otiskem pečeti o penězích, které dal obchodníkovi, si nevzal, nezapočítají se mu peníze, neobsažené v tabulce s otiskem pečeti.

§ 106. Jestliže obchodní jednatel přijal peníze od obchodníka a zapřel je svému obchodníku, tento obchodník před bohem a svědky usvědčí obchodního jednatele z přijetí peněz, a obchodní jednatel všechny peníze, jež si vzal, zaplatí
obchodníku
trojnásobně.

§ 107. Jestliže obchodník pověřil obchodního jednatele, obchodní jednatel vše, co mu dal obchodník, svému obchodníku vrátil, jestliže obchodník vše, co mu obchodní jednatel dal, mu zapře, tento obchodní jednatel usvědčí obchodníka před bohem a před svědky, a obchodník, poněvadž to zapřel svému obchodnímu jednateli, dá všechno, co vzal, obchodnímu jednateli šesteronásobně.

§ 109. Jestliže šenkýřka, v jejímž domě se scházeli zločinci, tyto zločince nezadržela a do paláce nepředvedla, bude tato šenkýřka usmrcena.

§ 122. Jestliže někdo dal někomu do úschovy bez svědků a bez smlouvy a na místě, kde dal, mu to zapřou, nezakládá tento příklad právní nároky.

§ 124. Jestliže někdo dal někomu před svědky do úschovy stříbro, zlato nebo jinou věc a tento mu ji zapře, tohoto člověka usvědčí a vše, co zapřel, vrátí dvojnásobně.

§ 125. Jestliže někdo dal svou věc do úschovy a tam, kde ji dal, buď probouráním zdi nebo přelesením zdi se jeho věc ztratila spolu s věcí majitele domu, majitel domu, který byl nedbalý, nahradí majiteli věci vše, co mu bylo dáno v úschovu a čeho ztrátu dopustil; majitel domu může pátrat po své věci, jež se mu ztratila, a odejme ji zloději.

§ 127. Jestliže někdo ukázal prstem po velekněžce nebo manželce někoho a neusvědčil ji, tohoto člověka přivedou před soudce a půl jeho hlavy oholí.

§ 128. Jestliže si někdo vzal manželku a neuzavřel s ní smlouvu, tato žena není jeho manželkou.

§ 129. Jestliže manželka někoho byla přistižena při souloži s jiným mužem, sváží je a hodí do vody; jestliže manžel nechá žít svou manželku – i král nechá žít svého služebníka.

§ 130. Jestliže někdo ucpal ústa roubíkem manželce někoho, jež nepoznala muže a bydlela v domě svého otce, a vyspal se v jejím klíně a přistihnou jej, tento muž bude usmrcen, tato žena bude propuštěna.

§ 131. Jestliže něčí manželka, již její muž nařkl, nebyla však přistižena při souloži s jiným mužem, při bohu odpřísáhne a vrátí se do svého domu.

§ 132. Jestliže manželka někoho, po níž bylo k vůli jinému muži ukázáno prstem, s jiným mužem však nebyla přistižena při souloži, k vůli svému manželu se ponoří do řeky.

§ 133. Jestliže někdo upadl do zajetí a v jeho domě je co jísti, jeho manželka ... své věci ochrání a nevstoupí do domu jiného muže; jestliže tato žena své věci neochránila a vstoupila do domu jiného muže, tuto ženu usvědčí a hodí ji do vody.

§ 134. Jestliže někdo upadl do zajetí a v jeho domě není co jísti, jeho manželka smí vstoupit do domu jiného muže, tato žena nemá viny.

§ 135. Jestliže někdo upadl do zajetí a v domě jeho není co jísti, jeho manželka před jeho návratem vstoupila do domu jiného muže a porodila děti, poté se její manžel vrátil a dostal se do své obcíny, tato žena se vrátí k svému chotí, děti následují svého otce.

§ 153. Jestliže manželka někoho kvůli jinému muži dala usmrtit svého manžela, tuto ženu nabodnou na kůl.

§ 179. Jestliže velekněžka, řádová kněžka nebo mniška, které její otec daroval věno a napsal jí tabulku; na tabulku, kterou jí napsal, napsal jí, že může dáti svou pozůstalost, kam jí libo, a nechal jí rozhodování podle jejího srdce, potom když otec odejde za osudem, dá svou pozůstalost, kam jí libo, její bratři nemají proti ní právních nároků.

§ 183. Jestliže otec daroval dceři, mimořádné kněžce, věno, manželovi ji dal a napsal jí tabulku, potom, když otec odejde za osudem, nedějí se o majetek otcovského domu.

§ 185. Jestliže si někdo vzal za syna malé dítě pod svým jménem a vychoval je, tento odchovanec nemůže být vymáhán zpět.

§ 188. Jestliže si řemeslník vzal dítě k vychování a svému řemeslu je vyučil, nemůže být vymáháno zpět.

§ 189. Jestliže je nevyučil svému řemeslu, vrátí se tento odchovanec do domu svého otce.

§ 194. Jestliže někdo svěřil své dítě kojné a toto dítě v rukou kojné zemře, kojná bez vědomí otce a jeho matky si přiloží jiné dítě k prsu, usvědčí ji, a protože bez vědomí jeho otce nebo jeho matky si přiložila k prsu jiné dítě, uříznou jí její prs.

§ 195. Jestliže dítě udeřilo svého otce, uříznou mu jeho ruku.

§ 195. Jestliže plnoprávný občan vyrazil oko příslušníku vrstvy plnoprávných občanů, vyrvou mu oko.

§ 197. Jestliže zlomil kost plnoprávného občana, zlomí mu kost.

§ 198. Jestliže vyrval oko neplnoprávného občana¹⁾ nebo zlomil kost neplnoprávného občana, zaplatí jednu minu stříbra.

§ 199. Jestliže vyrval oko otroka jiné osoby nebo zlomil kost otroka jiné osoby, zaplatí polovinu jeho kupní ceny.

§ 200. Jestliže plnoprávný občan vyrazil zub plnoprávného občana, sobě rovného, vyrazí mu zub.

§ 201. Jestliže vyrazil zub neplnoprávného občana, zaplatí třetinu miny stříbra.

§ 202. Jestliže plnoprávný občan udeřil ve tvář plnoprávného občana, jenž je výše postaven než on, ve shromáždění mu vyplatí šedesát ran volským ocasem.

§ 203. Jestliže příslušník plnoprávných občanů udeřil ve tvář příslušníka vrstvy plnoprávných občanů, který je mu postaven na roveň, zaplatí jednu minu stříbra.

§ 204. Jestliže neplnoprávný občan udeří v tvář neplnoprávného občana, zaplatí deset šekelů stříbra.

- § 205. Jestliže otrok jiné osoby udeřil příslušníka vrstvy plnoprávných občanů ve tvář, uříznou mu ucho.
- § 206. Jestliže plnoprávný občan udeřil v půtce plnoprávného občana a způsobil mu zranění, tento plnoprávný občan odpřísáhne „úmyslně jsem ho neudeřil“ a zaplatí lékaře.
- § 207. Jestliže pod jeho ranami umřel, odpřísáhne, a jestliže je to příslušník vrstvy plnoprávných občanů, zaplatí půl miny stříbra.
- § 208. Jestliže je to příslušník vrstvy neplnoprávných občanů, zaplatí třetinu miny stříbra.
- § 209. Jestliže plnoprávný občan udeřil dceru plnoprávného občana a způsobil, že potratí svůj plod, zaplatí deset šekelů za její plod.
- § 210. Jestliže tato žena zemřela, usmrtí jeho dceru.
- § 211. Jestliže způsobil, že dcera neplnoprávného občana pod ranami svůj plod potratí, zaplatí pět šekelů stříbra.
- § 212. Jestliže tato žena zemřela, zaplatí půl miny stříbra.
- § 213. Jestliže udeřil otrokyni někoho a způsobil, že potratí svůj plod, zaplatí dva šekely stříbra.
- § 214. Jestliže tato žena zemřela, zaplatí třetinu miny stříbra.
- § 215. Jestliže lékař provedl plnoprávnému občanu bronzovým nožem obtížnou operaci a plnoprávného občana uzdraví nebo bronzovým nožem otevře oboční oblouk plnoprávného občana a uzdraví oko plnoprávného občana, vezme deset šekelů stříbra.
- § 216. Jestliže je to příslušník vrstvy neplnoprávných občanů, vezme pět šekelů stříbra.
- § 217. Jestliže je to otrok někoho, zaplatí pán otroka lékaři dva šekely stříbra.
- § 218. Jestliže lékař provedl plnoprávnému občanu bronzovým nožem obtížnou operaci a způsobí, že plnoprávný občan zemře, nebo bronzovým nožem otevře oboční oblouk plnoprávného občana a zničí jeho oko, uříznou mu jeho ruku.
- § 219. Jestliže lékař provedl otroku neplnoprávného občana bronzovým nožem obtížnou operaci a způsobí, že zemře, nahradí otroka za otroka.
- § 220. Jestliže otevřel bronzovým nožem jeho oboční oblouk a zničí jeho oko, zaplatí polovinu jeho kupní ceny.
- § 221. Jestliže lékař uzdravil zlomenou kost plnoprávného občana nebo uzdravil jeho nemocnou šlachu, poraněný zaplatí lékaři pět šekelů stříbra.
- § 222. Jestliže je to příslušník vrstvy neplnoprávných občanů, zaplatí tři šekely stříbra.
- § 223. Jestliže je to otrok, zaplatí pán otroka dva šekely stříbra.
- § 224. Jestliže dobytčí nebo oslí lékař provedl na dobytčeti nebo oslu obtížnou operaci a uzdraví je, majitel dobytčete nebo osla zaplatí jako jeho mzdu šestinu šekelu.
- § 225. Jestliže provedl dobytčeti nebo oslu obtížnou operaci a usmrtí jej, zaplatí majiteli dobytčete nebo osla čtvrtinu jeho kupní ceny.
- § 226. Jestliže holič bez vědomí pána otroka vyholil značku otroka, jenž mu nepatří, useknou ruku tohoto holiče.
- § 227. Jestliže někdo přiměl holiče a on vyholil značku otroka, který mu nepatří, tohoto člověka usmrtí a zahrabou do jámy a u jeho vrat; holič odpřísáhne „vědomě jsem nevyholil“ a bude propuštěn.
- § 228. Jestliže stavitel postavil někomu dům a dohotovil jej, dá mu tento jako odměnu dva šekely stříbra za jeden sar plochy domu.
- § 229. Jestliže stavitel postavil někomu dům a své dílo neudělal pevně a dům, který postavil, spadne a usmrtí majitele domu, bude tento stavitel usmrcen.
- § 230. Jestliže usmrtil dítě majitele domu, bude usmrceno dítě tohoto stavitele.
- § 231. Jestliže usmrtil otroka majitele domu, dá majiteli domu otroka za otroka.
- § 232. Jestliže zničil majetek, vše, co zničil, nahradí; a poněvadž dům, který postavil, neudělal pevně a tento dům spadl, postaví ze svých vlastních prostředků dům, který spadl.
- § 233. Jestliže stavitel postavil někomu dům a neudělal své dílo pevně a zeď spadne, tento stavitel pevně vystaví tuto zeď ze svých vlastních prostředků.
- § 241. Jestliže si někdo vzal svévolně dobytče jako zástavu, zaplatí třetinu miny stříbra.
- § 244. Jestliže si někdo najal dobytče nebo osla a ve volné přírodě je usmrtil lev, jde to na vrub majitele dobytčete

nebo osla.

§ 249. Jestliže si někdo najal dobytče, avšak bůh je zabije a ono zahyne, člověk, který si najal dobytče, při bohu odpřísáhne a bude propuštěn.

§ 250. Jestliže dobytče při své chůzi ulicí někoho potká a usmrtí, tento příklad nezakládá právních nároků.

§ 251. Jestliže je něčí dobytče trkavé a jeho brána (okolní okrsek) mu oznámila, že je trkavé, on však jeho rohy nezabezpečil, své dobytče nespoutal, jeho dobytče potom potrkalo příslušníka plnoprávných občanů a usmrtilo jej, zaplatí půl miny stříbra.

§ 252. Jestliže je to něčí otrok, zaplatí třetinu miny stříbra.

§ 257. Jestliže si někdo najal oráče, dá mu za jeden rok osm gurů obilí.

§ 259. Jestliže někdo ukradl pluh v občině, zaplatí majiteli pluhu pět šekelů stříbra.

§ 260. Jestliže ukradl rádlu nebo brány, zaplatí tři šekely stříbra.

§ 273. Jestliže si někdo najal nádeníka, dá mu od počátku roku až do pátého měsíce šest „zrnků“ stříbra za jeden den, od šestého měsíce do konce roku dá mu pět „zrnků“ stříbra za jeden den.

§ 274. Jestliže někdo zamýšlí najmouti řemeslníka, dá mu jako mzdu ... pět „zrnků“ stříbra ...

§ 278. Jestliže někdo koupil otroka nebo otrokyni a před uplynutím měsíce otroka přepadne padoucnice (?), vrátí otroka svému prodávajícímu a kupec si vezme peníze, jež zaplatil.

§ 279. Jestliže někdo koupil otroka nebo otrokyni a kvůli nim na něj dojde k žalobě, odpovídá ze žaloby prodávajícímu.

§ 280. Jestliže někdo koupil otroka nebo otrokyni v cizině, když se vrátí do své země a pán otroka nebo otrokyně pozná svého otroka nebo otrokyni, jestliže otrok nebo otrokyně jsou příslušníky země, bez peněžní úplaty jsou propuštěni na svobodu.

§ 281. Jestliže jsou příslušníky jiné země, kupec před bohem udá peníze, které zaplatil, a pán otroka nebo otrokyně dá peníze, které obchodníkovi zaplatil a pán otroka nebo otrokyně dá peníze, které obchodníkovi zaplatil a svého otroka nebo otrokyni vykoupí.

§ 282. Jestliže otrok řekne svému pánovi „nejsi mým pánev“, avšak pán ho usvědčí jako svého otroka, jeho pán mu uřízne ucho.

Spravedlivé zákony, které Chammurapi, král mocný, pevně stanovil a zemi opatřil řádný mrav a dobré vedení.

Jestliže ... člověk nebude dbát mých slov, ... kéž tomuto člověku, ať je to král, ať pán, ať kníže, nebo ať kdokoli z lidí, ať se jmenuje jakkoli, nechť veliký bůh Anum, ... jeho osudy prokleje ...

Těmito kletbami bůh Enlil nechť ho prokleje, svým slovem, jež se nemění, a tyto kletby neprodleně nechť ho dostihnou!

MÍROVÁ A SPOJENECKÁ SMLOUVA MEZI RAMESSEM II A CHETITSKÝM KRÁLEM CHATTUŠILIŠEM III.

Mírovou smlouvu uzavřeli egyptský faraon Ramesse II a chetitský král Chattušiliš III. v r. 1273 před Kristem. Oba panovníci upravili svoje vztahy po bitvě u Kadeše v r. 1289 před Kristem, která skončila tak, že ani vojska Ramesse II. ani armáda Chattušilišova předchůdce Mutavalliše nezískala rozhodnou převahu. Mírová smlouva byla vyhotovena v egyptské a chetitské verzi. Tato mírová smlouva pak byla až do pádu Chetitské říše dodržována.

Český překlad chetitské verze převzat z: V. Paul, Nejstarší památky mezinárodního práva, Praha 1996, s. 21–27.

Raimašeše-Mai-Amana, velký král, statečný král Egypta, uzavřel smlouvu s Chattušilem, velkým králem, králem chetitským, svým bratrem, aby byl dobrý mír a krásné bratrství mezi nimi na věky. Raimašeše-Mai-Amana, velký král, král Egypta, hrdina ve všech zemích, syn Minmuariho, velkého krále, krále Egypta, hrdiny, vnuk Minpachritariho, velkého krále, krále Egypta, hrdiny, Chattušilovi, velkému králi, králi chetitskému, hrdinovi, synu Muršila, velkého krále, krále chetitského, hrdiny, vnuku Šuppiliumy, velkého krále, krále chetitského, hrdiny, hle, dal jsem mu krásné bratrství a dobrý mír mezi námi na věky, aby byl dán dobrý mír a krásné bratrství smlouvou mezi Egyptem a říší Chetitů navždy.

Hle, vztah mezi velkým králem, králem Egypta, a velkým králem, králem chetitským od věčnosti – bůh nedovolil

nepřátelství mezi nimi na základě smlouvy na věky.

Hle, Riamašeša-Mai-Amana, velký král, král Egypta, vytvořil vztah, který Šamaš a Tešup určili pro Egypt a zemi Chetitů takovým způsobem který od věčnosti zabraňuje, aby nepřátelství mezi nimi vzniklo v budoucnu a navždy.

Riamašeša-Mai-Amana, velký král, král Egypta, uzavřel smlouvu na stříbrné desce s Chattušilem, velkým králem, králem chetitským, svým bratrem, od tohoto dne, aby byl dobrý mír a dobré bratrství mezi námi navždy; a je mým bratrem a je se mnou v míru a já jsem bratrem s ním a jsem s ním v míru na věky.

Uzavřeli jsme naše bratrství a náš mír. Jsou lepší než bratrství a mír z dřívější doby mezi Egyptem a zemí Chatti. Hle, Riamašeša-Mai-Amana, velký král, král Egypta, je v dobrém míru a krásném bratrství s Chattušilem, velkým králem, králem země Chatti.

Hle, synové Riamašeši-Mai-Amany, krále Egypta, jsou v míru a bratrství se syny Chattušila, velkého krále, krále země Chatti, navždy; jsou ve vztahu našeho bratrství a našeho míru a Egypt i země Chatti jsou v míru a bratrství, jako my, na věky.

A Riamašeša-Mai-Amana, velký král, král Egypta, nikdy nevpadne do země Chetitů, aby z ní něco vzal; a Chattušiliš, velký král, král země Chetitů, nikdy nevpadne do Egypta, aby tam něco vzal.

Hle, navěky trvalý příkaz, který dali Šamaš a Tešup pro Egypt a říši Chetitů, aby udržovaly mír a bratrství, aby nevzniklo nepřátelství mezi nimi. A hle, Riamašeša-Mai-Amana, velký král, král Egypta, ten příkaz vzal, aby učinil mír od tohoto dne. Hle, Egypt a říše Chetitů jsou v míru a jsou bratry navždy.

Vstoupí-li cizí nepřítel do země Chetitů a Chattušiliš, velký král země Chetitů, mně pošle poselství: „Přijď ke mně s pomocí proti němu!“, pak Riamašeša-Mai-Amana, velký král, král Egypta, pošle své pěší vojsko a svou jízdu a zabije nepřítel a vrátí klid zemi chetitské.

A kdyby se Chattušiliš, velký král, král země Chetitů, rozhněval na své služebníky a oni se proti němu prohřešili, a ty bys proto poslal k Riamašešovi-Mai-Amanovi, velkému králi, králi Egypta, pak Riamašeša-Mai-Amana pošle ihned své pěší vojsko i svou jízdu a zničí všechny, proti nimž směřuje tvůj hněv.

Napadne-li cizí nepřítel Egypt a Riamašeša-Mai-Amana, král Egypta, tvůj bratr, pošle k Chattušilovi, králi země chetitské, svému bratrovi, s poselstvím: „Přijď ke mně s pomocí proti němu!“, pak Chattušiliš, král země chetitské, ihned pošle své pěší vojsko a svou jízdu a zabije mé nepřátele.

A jestliže Riamašeša-Mai-Amana, velký král, král Egypta, se rozhněvá na své služebníky a oni se proti němu prohřeší, a já proto pošlu k Chattušilovi, králi země Chetitů, pošle své vojsko a svou jízdu a všechny je zničí.

A hle, synu Chattušila, krále země chetitské, připadne království místo Chattušila, jeho otce, Chattušila jako krále země chetitské, po mnoha letech ...

Jestliže vznešení mužové chetitští se proviní proti němu, pak Riamašeša-Mai-Amana, král Egypta, pošle své pěší vojsko a svou jízdu, které je zničí a vrátí klid chetitské zemi. Jakmile obnoví pořádek v zemi krále chetitského, vrátí se vojsko do Egypta.

Uteče-li nějaký vznešený muž ze země chetitské a přijde k Riamašešovi-Mai-Amanovi, velkému králi, králi země egyptské, aby vstoupil do jeho služeb, Riamašeša-Mai-Amana jej zadrží a vrátí jej králi země chetitské.

Uteče-li nějaký vznešený muž od Riamašeši-Mai-Amany, krále země egyptské, a přijde do země chetitské, Chattušiliš, velký král, král země chetitské, jej zadrží a vrátí jej zpět Riamašešovi-Mai-Amanovi, velkému králi, králi země egyptské, svému bratru.

A jestli uprchnou jeden muž ze země egyptské nebo také dva nebo tři a přijdou k Chattušovi, velkému králi, králi země chetitské, Chattušiliš, velký král, král země chetitské, nechť je zadrží a pošle zpět k Riamašešovi-Mai-Amanovi, velkému králi, králi země egyptské. Chattušiliš, král země chetitské, a Riamašeša-Mai-Amana, velký král země egyptské, jsou skutečnými bratry. Nepotrestají je za jejich zločin, nezbaví je očí, nebudou se mstít na jejich lidech, ani ženách, ani dětech.

CHETITSKÉ MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

Chetitské mezinárodní smlouvy jsou v zásadě trijicho typu. Příkladem mírové a spojenecké smlouvy s rovným postavením účastníků je smlouva, kterou uzavřeli egyptský faraon Ramesse II a chetitský král Chattušiliš III. v r. 1273 před Kristem (viz výše). Podle smluv protektorátních a vazalských bylo postavení smluvního partnera chetitského panovníka nerovné. Ve vazalské smlouvě to bylo jasně dáno mimo jiné titulaturou či povinností platit poplatek.

Český překlad převzat z: V. Paul, Nejstarší památky mezinárodního práva, Praha 1996, s. 63-66, 73-74.

a.

Tak praví jeho Veličenstvo... velký král, král země Chetitů, hrdina... tuto smlouvu uzavřeli.

Dříve, v době mého děda, byla země Kizvatna součástí říše chetitské. Později se země Kizvatna odloučila od chetitské země a přiklonila se k zemi Churritů...

...Churrité porušili přísahu bohům. Já, Slunce, jsem vzkázal do země Churritů: "Kdyby se tobě stalo, že nějaká země by se od tebe odloučila a přiklonila se k zemi Chetitů, jaká věc by to byla." Churrité odpovědi takto: "Vskutku stejná."

Nyní již země chetitská určila zemi Kizvatna stáda a jejich stáje. Odloučili se od Churritů a přiklonili se ke mně, Slunci. Churrité se prohřešili proti zemi Chetitů, a zejména proti zemi Kizvatna.

Země Kizvatna se v mimořádné míře raduje z tohoto oddělení. Konečně jsou země Chetitů a země Kizvatna zajisté zbaveny přísahy bohům. Nyní já, Slunce, jsem vymanil zemi Kizvatna k samostatnosti.

Churrité nazývají Šunaššuru svým služebníkem. Nyní však z něj učinilo Slunce legitimního krále. Šunaššura bude předstupovat před Slunce, bude pohlížet do tváře Slunce. Jakmile se objeví před Sluncem, náčelníci Slunce povstanou ze svých sedadel, nikdo nezůstane sedět v jeho přítomnosti. Jak bude chtít, vrátí se zpět do země Kizvatna.

Kdykoliv jej Slunce zavolá: "Dostav se ke mně!" a on si nebude přát přijít, dostaví se k Slunci jeho syn Sluncem jmenovaný. A nebude přinášet Slunci žádný purpur.

Slunce, velký král, nebude vystupovat proti Šunaššurovi, nebude s ním válčit. Stejně jako si Slunce chrání svou zemi a svou hlavu, stejně bude chránit zemi a hlavu Šunaššurovu. Kteréhokoliv syna označí Šunaššura Slunci jako následníka trůnu, tomu Slunce poskytne ochranu při nástupnictví na trůn.

Šunaššura nebude vystupovat proti velkému králi, nebude s ním válčit. Stejně jako si Slunce chrání svou zemi a svou hlavu, stejně bude chránit hlavu a zemi Slunce. Kteréhokoliv syna označí Slunce Šunaššurovi jako následníka trůnu, tomu Šunaššura poskytne ochranu při nástupnictví na trůn...

...Dále, jestliže já, Slunce, vytáhnu do boje do jiné země, ať je to země Churritů nebo země Arzava, dá mi Š u n a š š u r a 1 0 0 s p ř e ž e n í koní a 1000 pěších bojovníků a přijde se Sluncem do polního tábora. Jejich stravu, kterou si vezmou, než před Slunce předstoupí, tuto stravu jim dáš.

Dále, desku s přísahou bohům, která byla udělena, chceme smazat, slovo Churrité chceme skutečně zavrhnout. V žádném případě již Šunaššura není služebníkem Churritů. Vyhotovíme jinou desku. Šunaššura nebude již posílat své posly k Churritům a posla země Churritů nepustí v žádném případě do své země...

b.

Tak hovoří Slunce, Muršiliš, velký král, král země Chetitů, miláček boha bouře, syn Šuppiliumy, velkého krále, krále země Chetitů, hrdiny.

Aziru byl tvůj děd, Duppi-Tešupe. Vzbouřil se proti mému otci a můj otec si jej opět podrobil. Když knížata z Nuchaše a ze země Kinza se vzbouřila proti mému otci, tu se tvůj děd Aziru proti mému otci nevzbouřil, jak byl přítelem, tak zůstal přítelem. Když můj otec bojoval proti svým nepřátelům, bojoval také tvůj děd proti nepřátelům mého otce. Aziru chránil moc mého otce, mého otce nerozhněval a můj otec chránil Aziru a jeho zem a nečinil Azirovi a jeho zemi žádné násilí. Tři sta šekelů čistého prvotřídního zlata, což můj otec uložil jako poplatek tvému dědovi, on mu odváděl rok co rok. Nikdy se nezpěchoval, nikdy jej nerozhněval.

Když můj otec zemřel dosadl jsem na trůn svého otce. Stejně jako byl tvůj děd zaměřen vůči mému otci, stejně tak zůstal zaměřen vůči mně...

... Když však tvůj otec zemřel, na základě slov tvého otce jsem tě nezapudil. Protože tvůj otec tvé jméno často přede mnou jmenoval, proto jsem se o tebe postaral. Tebe však stihla nemoc a utrpení. Přestože jsi byl nemocen, dosadil jsem Tě já, Slunce, do postavení tvého otce a nechal přísahat na tebe, tvé setsry, tvé bratry a zemi Amurru...

... Ty chraň přísahy králi a moc krále; já, Slunce, budu tebe, Duppi-Tešupe, chránit... A poplatky, které byly uloženy tvému dědovi a tvému otci - tři sta šekelů čistého prvotřídního plnohodnotného zlata s drahými kameny - a odváděli je chetitské zemi, ty odváděj rovněž. Svě oči neboracej jinam, tví otcové odváděli poplatky zemi egyptské, ty je ale neodváděj...

... Tato slova smlouvy a přísahy, která stojí napsána na této tabulce, když Duppi-Tešupe, tato slova smlouvy a přísahy nedodržíš, necht' tyto přísahy Duppi-Tešupa, jeho hlavu, jeho manželku, jeho syny, jeho vnuky, jeho dům, jeho město, jeho zemi a jeho majetek zničí.

A jestliže Duppi-Tešup tato slova smlouvy a přísahy, která stojí napsána na této tabulce, dodrží, necht' tyto přísahy Duppi-Tešupa, jeho hlavu, jeho manželku, jeho syny, jeho vnuky, jeho dům, jeho město, jeho zemi, jeho služebnictvo ochrání.